

3. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. посіб. – К., 2000.

4. Соціально-психологічний клімат у колективі – основний резерв зростання ефективності праці URL: <https://www.pfu.gov.ua/ko/31618-sotsialno-psyhologichnyj-klimat-u-kolektyvi-osnovnyj-rezerv-zrostannya-efektyvnosti-pratsi>.

Лукашенко Марина Юрївна,

аспірант кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Служба в лавах батальйону особливого призначення Національної поліції України висуває високі вимоги перед особистістю поліцейського, зокрема, це стосується співробітників спецпідрозділів міністерства внутрішніх справ, які брали участь в операції об'єднаних сил на сході України. На разі, попри різноаспектне вивчення цієї проблеми, у спеціальних дослідженнях недостатньо висвітлено, які зміни відбуваються в психоемоційному стані комбатантів після повернення з зони проведення бойових дій, а також, яким чином ці результати можна використати у системі їх комплексної реабілітації, що обумовило актуальність теми дослідження.

Дослідженням різних аспектів даної проблематики займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Б. Ананьєв, К. Изард, С. Рубінштейн, Д. Александров, Г. Андросюк, Л. Казміренко, В. Медведєв, В. Мицкевич, Е. Ніконов, А. Лебедєв, О. Калашніков. Аналіз теоретичних джерел засвідчує складність структури емоційних станів, та різноманіття чинників, які зазнає особистість під час перебування в стресогенних та психотравмуючих ситуаціях, одним з яких є перебування в зоні бойових дій.

Для вивчення психологічних особливостей динаміки емоційних станів поліцейських учасників операції об'єднаних сил були використані: 1. Методика «Самооцінка психічного стану: самопочуття, загальна активність, настрої (САН), (В.А. Доскін та ін)»; 2. «Самооцінка станів тривожності, фрустрованості, агресивності та ригідності (адаптований варіант методики Айзенка)» [1, с. 91].

У 2019 р. було проведено дослідження, у якому брали участь 100 осіб батальйону особливого призначення патрульної служби поліції. Особливістю вибірки є те, що в групі респондентів наявні пенсіонери, ветерани органів внутрішніх справ, та особи які приймали участь у миротворчих місіях. Також у склад батальйону увійшли професійні військові та правоохоронці ветерани миротворчих місій з досвідом участі в зарубіжних операціях, вікова категорія яких складає від 25 до 47 років. Тривалість перебування в зоні проведення операції об'єднаних сил різна.

Метою дослідження було вивчення особливостей динаміки емоційних станів поліцейських – учасників ООС.

За результатами проведеного дослідження за методикою *«Особливості самооцінки психічних станів (самопочуття, загальна активність, настрої)»* у поліцейських до відправки в зону проведення ООС, за шкалою «самопочуття», домінує нормальний стан серед 67% респондентів, підвищений стан – у 19%. За шкалою «активність», нормальний стан виявлено 73% досліджених, підвищений – у 15%, знижений – у 12%. Нормальний стан за шкалою настрою домінує у 80% опитаних, підвищений – у 18%, знижений – у 2%. Можна зробити висновок, що на момент дослідження, перед відправкою в зону проведення операції об'єднаних сил, у комбатантів домінує нормальний психоемоційний стан.

Результати дослідження після ротації, свідчать, що за шкалою «Самопочуття» діагностичне значення нормального стану виявлено у 56% досліджуваних, він характеризується як оптимальний з помірною працездатністю та бадьорістю. Для зниженого стану самопочуття 36% респондентів характерним є можливе занедужання або стомленість, подібні емоції можуть спричинити дискомфорт в різних частинах тіла. Характеристикою підвищеного стану по шкалі самопочуття 8% є відчуття піднесення та інші позитивні емоції на момент дослідження. За результатами, 32% досліджених мають нормальний стан за шкалою активність та 8% – підвищений стан, відповідно для них притаманна готовність до ефективної діяльності, вмотивованість. Знижений стан активності характерний для 60% респондентів. Настрій проявляється як емоційний відгук особистості на дії або конкретну ситуацію. За даними дослідження, за шкалою настроїв у респондентів переважає знижений стан (58%), нормальний (38%), підвищений (4%).

Згідно з результатами співвідношення показників, відмічається тенденція до зниження відсоткових значень підвищеного та нормального рівнів (-11%) по шкалам самопочуття, активності, настрою за рахунок підвищення відсоткової частки респондентів зі зниженим рівнем по вказаним шкалам. Дані показники пояснюються тим, що після повернення із зони бойових дій, військовослужбовці відразу приступають до виконання професійних обов'язків в підрозділі військової частини, у зв'язку з чим збільшується термін відновлення ресурсів організму та процесу адаптації до мирного життя. Загальна виснаженість, що зумовлена тривалим перебуванням в зоні бойових дій під впливом значних фізичних та психоемоційних навантажень, призводить до погіршення самопочуття, настрою та зниження активності [2, с. 61].

Психічні стани, такі як тривожність, фрустрація, агресивність та ригідність, впливають на роботу психічних пізнавальних процесів, наприклад, підвищена тривожність та агресивність впливає на

концентрацію, стійкість і розподіл уваги, а також аналогічним чином на пам'ять, мислення та сприймання загалом.

За результатами проведеного дослідження за методикою *«Особливості самооцінки станів тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності»* у поліцейських-учасників ООС, ми отримали такі результати. У 60% досліджуваних тривожність знаходиться на середньому рівні вираженості, в нормі допустимого. За шкалою фрустрації, досліджувані набрали 53% на середньому рівні вираженості, це говорить про те що вони на адекватному рівні сприймають свої життєві невдачі. Також за цією шкалою на високому рівні вираженості знаходяться 11% досліджуваних, для них характерно уникати труднощів, боятися невдач, остерігаються конфліктів та відкритих спорів. За шкалою агресивності, на середньому рівні вираженості 45% досліджуваних. Варто зазначити, що агресивність пов'язана з фрустрацією, як форма прояву поведінки у стані фрустрації. Це цілком адекватний показник по даній шкалі. За шкалою *«Ригідність»* на середньому рівні вираженості знаходяться 48% досліджуваних. На низькому рівні вираженості 36% опитаних, це говорить про те що, ригідність в них відсутня, для них характерна легкість і гнучкість в поведінкових реакціях та прийнятті рішень.

За результатами проведеного дослідження серед співробітників МВС після повернення з зони повернення операції об'єднаних сил, домінує середній тривожності 51%, високий рівень тривожності виявлено у 42% опитаних, низький рівень тривожності у 7%. За шкалою фрустрованості, середній рівень вираженості діагностовано в 42%, високий рівень у 20% , низький рівень вираженості у 22%. За шкалою агресивності, серед досліджуваних домінує середній рівень вираженості (40%), високий рівень для 22%, низький – для 38%. За шкалою ригідність для 42% опитаних притаманний середній рівень, високий рівень у 24%, низький – у 34%.

Під час проведеного дослідження, за результатами співставлення даних, серед груп відмічається зниження низького (-14) та середнього рівня вираженості (-9%) за шкалами тривожності, фрустрації, агресивності, ригідності та підвищення високого рівня (+21) прояву вказаних шкал після повернення з зони проведення бойових дій. Динаміка показників емоційних станів зумовлена тривалим перебуванням під впливом загрозливих для життя обставин. Наприклад, перебування під обстрілами, поранення, загибель співслужбовців та мирного населення, формує несприятливий соціальний досвід, провокує переоцінку життєвих цінностей та планів на майбутнє. Внаслідок перебування особистості під впливом вказаних чинників відбувається підвищення рівня тривожності, агресивності, фрустрації та ригідності.

Отже, в ході проведеного дослідження, за результатами співставлення даних, у комбатантів після повернення з зони бойових дій виявлено значне зниження за шкалами самопочуття, активності та

настрою, що свідчить про погіршення загального функціонального стану особистості. У групі досліджених виявлено підвищення діагностичних значень за шкалами: тривожність, фрустрація, агресивність і ригідність. Отримані дані свідчать про перенесений психотравмуючий досвід, що в подальшому, без надання спеціалізованої допомоги, може призвести до порушення адаптації особистості в мирному житті. Отримані результати можуть бути використані для відслідковування динаміки емоційного стану комбатантів для профілактики ймовірних ускладнень, на фоні участі в бойових діях.

Перспективою подальших досліджень є вивчення чинників, які впливають на динаміку емоційних станів поліцейських у реабілітаційний період. На основі проведеного дослідження планується визначити типологію порушень емоційних станів поліцейських-учасників ООС.

Список використаних джерел

1. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 281 с.

2. Лукашенко М.Ю. Особливості емоційних станів поліцейських - учасників операції об'єднаних сил / Марина Юрївна Лукашенко. // Znanstvena misel journal. – 2020. – № 40. – С. 59–64.

Люлько Валерія Андріївна,

курсант ННІ № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: викладач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Литвин В. В.

ПРОБЛЕМИ МОБІНГУ В СЛУЖБОВИХ КОЛЕКТИВАХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проблема мобінгу в Україні останнім часом набрала достатньої актуальності. Причинам мобінгу в службових підрозділах Національної поліції не одноразово присвячувалися статті та різних дискусій, але ніхто не задумувався про те, скільки випадків систематичного цькування та психологічного тиску замовчують співробітники поліції, остерігаючись осуду колег або негативного ставлення керівництва.

В українській літературі мобінг визначають як систематичне цькування, психологічний терор, форми зниження авторитета, форма